

V. ULUSLARARASI TÜRK SANATI, TARİHİ ve FOLKLORU KONGRESİ/SANAT ETKİNLİKLERİ

YOCOCU
(Italy Youth in
Conservation of
Cultural
Heritage)

Azərbaycan
Kültürel Mirası
Kurumu
(Azerbaijan
Cultural
Heritage
Support to
Research
Association)

Selçuk
Üniversitesi Türk
El San. Arş. ve
Uyg. Merkezi
(Selçuk University
Research Center
for Turkish
Handicrafts)

Almanya
Türklerin
Dünyası
Eriştütüsü
(Germany
Institute of
World of
Turks)

Moldova
Komrat Devlet
Üniversitesi
(Komrat
State
University)

“Prof. Dr. Yusuf KÜÇÜKDAĞ Armağanı (In Honour of Prof. Dr. Yusuf KÜÇÜKDAĞ)”

V. ULUSLARARASI TÜRK SANATI, TARİHİ
ve FOLKLORU KONGRESİ/SANAT
ETKİNLİKLERİ

V. INTERNATIONAL
TURKIC ART, HISTORY AND FOLKLORE
CONGRESS / ART ACTIVITIES

Editörler:
Osman KUNDURACI-Ahmet AYTAÇ

13-16 April 2016
Komrat/MOLDOVA

OSMANİYE'NİN BAHÇE İLÇESİNDEKİ AĞCA BEY CAMİİ VE BALDEKEN
TÜRBELERİ HAKKINDA DÜŞÜNCELER

Nurcan BAHARGÜLÜ*

ÖZET

Osmaniye ilinin Bahçe ilçesi, Çukurova'nın kuzeydoğusunda kalmakta olup Kahramanmaraş iline sınırdır. Akdeniz iklim özelliklerine sahip olan ilçe sosyo-ekonomik bakımdan son yıllarda önemli bir merkez haline gelmiştir.

Ovalık Kilikya bölgesi sınırları içinde yer alan bölge, M.Ö. XIV. Yüzyılda Hitit egemenliği altında kalmış zamanla Asurlular, Romalılar ve Bizans devleti hâkimiyetine girmiştir. Bölge zaman zaman Arap akınlarına da maruz kalmıştır.

Türklerin Anadolu'ya gelmesiyle birlikte Türkmen boyları Bahçe ilçesi ve çevresine yerleşmiştir. Bölgede Anadolu Selçuklu devletinin yıkılması sonrası M.1335 yılında Ramazanoğlu beyliği hüküm sürmüştür. Yavuz Sultan Selim zamanında Osmanlı topraklarına katılan ilçe halen önemli bir Türk şehri olarak günümüze kadar gelmiştir.

Türk dönemine ait çok fazla mimari yapıya sahip olmayan ilçede bulunan Camii, Dulkadiroğlularından Alaüddevle (M.1489-1490) zamanında yaptırılmıştır. Ağca Bey adıyla bilinen Mehmet Ağa tarafından M.1809 yılında onarılan camii, mihrap duvarına paralel tek sahnalı ve önü revaklı olarak yeniden inşa edilmiştir. Bu sebeple özgün planı değiştirilmiş ve revaklı bölümün önü kapatılarak mihrap duvarına paralel iki sahnalı plana dönüştürülmüştür.

Ağca Bey adıyla bilinen Mehmet Ağa tarafından yaptırılan Camii ve oğullarına ait iki adet Baldeken Türbe çalışma konumuzu oluşturmaktadır. Yapılar, dönemin özgün mimari özelliklerine sahiptirler.

Anahtar Kelime: Osmaniye, Bahçe, Camii, Türbe, Baldeken.

1. GİRİŞ

Bahçe ilçesi Osmaniye'nin kuzeydoğusunda Kahramanmaraş il sınırında yer almaktadır. Nurdağı'nın eteklerinde bir vadide bulunan ilçe küçük ölçekli bir Anadolu kasabasıdır. (Foto.1) Bahçe ve çevresinin Türkler tarafından iskânı ve imar faaliyetleri ilk olarak Dulkadirli beyliği döneminde başlamıştır.

Yapılan araştırmalarda Alaüddevle'den zamanında Bahçe ilçesindeki bazı dini ve eğitim kurumu yapılarından bahsedilmektedir fakat günümüze orijinal haliyle ulaşmamıştır. Bu nedenle Ağca Bey Camii ve oğullarına ait Türbelerin Türk dönemine ait ilk eserler olduğu söylenebilir.

Önceki araştırmalarda yapının restorasyon öncesine ait genel bilgiler yer almaktadır. Çalışmamızda ise Ağca Bey Camii ve Türbeleri Adana Vakıflar Bölge Müdürlüğü arşivinden elde edilen yeni bilgi ve belgeler ışığında ayrıntılı tanımlaması yapılmıştır.

2. AĞCA BEY CAMİİ:

Camii; Bahçe İlçe merkezinde, Atatürk Meydanındaki Belediye binasının hemen yanında yer almaktadır (Foto.2,3).

Yapının giriş kapısının sağ üstünde bulunan altı satırlık mevcut kitabesinden Ağca Bey¹ adlı bir hayırsever tarafından Ali oğlu Kamber adlı bir mimara

* Doktora Öğrencisi, S. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı-KONYA

V. ULUSLARARASI TÜRK SANATI, TARİHİ ve FOLKLORU KONGRESİ/SANAT ETKİNLİKLERİ

H.1224/M.1809 yılında yaptırıldığı anlaşılmaktadır². İncelenen Osmanlı arşiv kayıtlarında tarihçeyle ilgili detaylı bilgiler yer almaktadır (Foto.4,5).

Kitabenin Osmanlı Alfabeti ile okunuşu:

*Ağca Bey iyledi bu câmi-i zîbâ-yı binâ
İde âsîb-i cihândan an ı...
Ne güzel oldu, derûnında kıldıkça namâz
Eyleye Hazret-i Hakk ömrünü anı efvân
Harf-i cevherle didi hâme-i ilm-i târîh
Oldı bu ma'bedi gör³ ...
Maaşalah lâ kuvvete illâ billah
Sene 1224 (1809) şeklindedir(Foto.4).*

Kitabenin ortasında yer alan üçgen şekiller içerisinde yer alan alanda bulunan yazılar ise şöyledir: "Ebu Bekir, Ömer, Osman, Ali, Hasan, Hüseyin, "radiya anhüm ecmain."

Bazı araştırmacılar söz konusu kitabeye rağmen caminin mimari özelliklerinden dolayı Dulkadiroğlu beyliğinin son hükümdarı Alâuddevle Bozkurt Bey tarafından 1489-1490 yıllarında yaptırılmış olabileceği ileri sürülmektedir. Bunun nedeni caminin mimarisinin Memlûklü ve güney üslubunu hatırlatan bir görünüme sahip olmasıdır. Mezarlıkta bulunan Ağca Bey ve oğluna ait Türbelerin yazıtları da bu bilgiyi doğrulamaktadır.

Fakat yapının Adana Sancağı Vakıflarının kaydedildiği Adana Evkaf defteri ile 1676-1840 yılları arasında vakıfların günlük tayin ve terfi işlemlerinin kaydedildiği hurufat defterlerinde geçmemektedir.

¹ **Fettahoğlu Ağca Bey (?-1816)** *Fettahoğlu Ağca Bey*, XVIII yüzyılın son dönemi ile XIX. yüzyılın başlarında, hem devlet kurumlarının saydığı ve güvendiği kişi hem de çevrede yaşayan halk tarafından kanaat önderi, sakin ve olgun bir insan, misafirperver, itimat edilen bir dost olarak tanınmaktadır. *Fettahoğlu Ağca Bey*'in doğum tarihi bilinmemektedir. Bulanık (günümüzde Bahçe ilçesi) Ayanı Fettahoğlu Ağca Bey'in ismine, ilk kez Adana Valisi'nin kardeşi İsmail Paşa'nın sığınma olayında rastlamaktayız. Adana valisinin kardeşi İsmail Paşa'nın yaralı olarak Gavur Dağı ayanlarından *Fettahoğlu Ağca Bey*'in yanına sığındığı ile ilgili olarak 7 Ocak 1801 ve 15 Ocak 1801'de saraya hitaben yazılmış iki yazı bu bakımdan çok önemlidir. (BOA. Tarih: 7 Ocak 1801, Dosya nu: 236, Gömlek nu: 13140, Fon: HAT; BOA. Tarih: 15 Ocak 1801, Dosya nu: 257, Gömlek nu: 12819, Fon: C..HD).

² Fettahoğlu Ağca Bey, ölmeden yaklaşık 7 yıl önce Bahçe ilçesinde çarşı içerisine bir cami yaptırmıştır. Daha doğrusu Selçuklu Dönemi'nde yapılan ve minaresi hariç tamamen harap olan camiyi yeniden yaptırmıştır. (Caminin kitabesine göre camiyi Fettahoğlu Ağca Bey yaptırmıştır. Fakat özellikle minarenin mimari özellikleri Kahramanmaraş il merkezindeki Dulkadiroğulları Beyliği Dönemi'nde yapılan cami minarelerine benzemektedir. Fakat bununla birlikte camiye Osmanlı Dönemi vakıf kayıtlarında (1809'a kadar) rastlanmamıştır (Geniş bilgi için bk. Mustafa Alkan, Kınık Vakıfları-Sayısal Bir Tasnif ve Tasvir Denemesi", *Turkish Studies*, Volume 3/4, 2008, s. 4). Öyle anlaşılmaktadır ki cami, Selçuklu veya Dulkadiroğulları Beyliği Dönemi'nde yapılmışsa bile harabe haline gelmiş ve uzun süre kullanılmamıştır. Fettahoğlu Ağca Bey, harabe durumuna gelen camiyi tekrar yapmış ve halkın hizmetine sunmuştur. Nitekim alan araştırmalarımız sırasında, ilçe halkı, caminin harabe haline geldiğini ve yerini dikenlerin ve yabancı bitkilerin istila ettiğini, bu durumda iken Fettahoğlu Ağca Bey'in camiyi yeniden yaptırdığı, minareyi de onardığı beyan edilmiştir. (Bkz. Restorasyon Aşamasında Prof.Dr. Necati Demir hocanın yazmış olduğu Raporlarda belirtilen arşiv kayıtlarından alınan bilgiler).

³ Kitabenin sol kısmından küçük bir parça kopmuştur. Kopan kısımlardan dolayı 2. ve 6. mısraların son kısmı okunamamıştır.

Plan:

Enine dikdörtgen planlı olan yapı, onarımdan önce tek mekândan oluşan bir harime sahip iken, restorasyon sonrasında altı ahşap sütun ile mihrap duvarına paralel iki sahına ayrılmıştır. Mevcut ahşap sütunlar son cemaat bölümünde olması gerekirken onarım esnasında kaldırılarak son cemaat yeri harime dâhil edilmiş ve bu bölümün yan cepheleri de kapatılmıştır (Çiz.1,2).

Camiye giriş kuzey cephedeki iki kanatlı ahşap bir kapıdan sağlanmaktadır. Son cemaat bölümünden harime geçit veren yarım daire kemerli üç açıklık mevcuttur. Caminin kuzeydoğu cephesindeki ahşap bir merdiven ile kadınlar mahfiline çıkılmaktadır.

Özgün mimarisi tamamen değişmiş olan caminin harim bölümünün ortası küçük bir kubbe ile kapalıyken onarımlar sırasında içten düz ahşap tavan dıştan ise kiremit kaplı kırma çatıya dönüştürülmüştür (Foto.6).

Yapı, güney cephesinde dörder, doğu ve batı cephelerinde ise ikişer pencere ile aydınlatılmaktadır. Caminin minaresi onarım esnasında harime dâhil edilerek içeriye çekilmiştir(Foto.7,8).

Mihrap, güney duvarının tam ortasında küçük bir niş şeklinde tasarlanmış ve alçı üzeri kalemî süslemeler ile bezenmiştir. Kavsarasında perde motifi ve bunun ortasında sarkıtılmış bir kandil motifi bulunur. Ancak bu süsleme günümüz restorasyonunda kaldırılmış yerine kesme taş kaplamalı bir mihrap yapılmıştır (Foto.9,10).

Minber: Bölgede hiç rastlamadığımız bir minber uygulaması dikkati çekmektedir. Mihrap duvarı içine gömülü olan minber birkaç basamak ile çıkılarak küçük bir balkon şeklinde inşa edilmiştir. Bu şekliyle mevcut mihrap bize ulu camilerdeki mükebbireyi⁴ hatırlatmaktadır. Onarımlar sırasında özgün olan bu minber ortaya çıkartılarak yeniden kullanılmaya başlanmıştır.(Foto.11).

Minare:

Kaide, gövde ve petek kısmı ile üç bölümden oluşan kısa gövdeli, tek şerefeli minare orijinaldir ve yapılan onarımlar sonucunda caminin harimine dahil edilmiştir.

Minarenin kaidesi dört köşeli dikdörtgen formludur. Minareye kaidenin doğu cephesinde yer alan basık kemerli bir kapıdan girilir (Foto.12).

Minarenin üç bölümden oluşan gövdesinin alt kısmına geçiş kaidenin köşeleri pahlanarak sağlanmıştır. Çok sade şekilde ele alınmış olan oniki kenarlı kesitli bu bölümde hiçbir süsleme unsuru görülmemektedir. Çok sade İri bir silme ile geçilen gövdenin orta bölümünde helezonik yivli çubuk silmelerden oluşmaktadır. Gövdenin şerefe altı burmalı süslemeler, zengin mukarnaslar ve rozetler ile anıtsal görünüm kazanmıştır. Her yüzeyin ortasında bitkisel ve geometrik motifli rozetler yer almaktadır (Foto. 13). Üst kısmı yenilenmiş olan şerefe korkuluklarını çepeçevre saran ahşap direkler üzerine oturan köşk kısmı farklılığı ile dikkat çeker. Caminin minaresi form ve süslemesi bakımından daha eski bir tarihe yani Dulkadiroğulları beyliğinin mimari ve süslemesini akla getirir.

Yazılı kaynaklarda minarenin şerefe üzerindeki çinilerle yapılmış süslemelerinden bahsedilmektedir. Bu çini süslemeler günümüzde mevcut değildir.

⁴ **Mükebbire:** Camilerin son cemaat yerinde namaz kılanlara içerdeki imamın tekbirlerini ileterek, cemaatin aynı anda namaz kılmalarını sağlamak işini gören müezzinin durduğu küçük balkon. (Bkz. Metin Sözen, Uğur Tanyeli, Sanat Kavram ve Terimler Sözlüğü, İstanbul,1986,s.168)

3. BALDEKEN TÜRBELER:

İnsanlığın ortaya çıkmasıyla öğrenilen ilk gerçek, tüm canlıların ölümlü olduğu ve bir gün yaşamın bir şekilde son bulacağıdır. Buna rağmen ölümsüzlüğü arayan insanoğlu, yaşamını sonsuza kadar sürdürmenin yollarını ararken, bir ölü kültü oluşturup, bununla ilgili gelenekleri kuşaktan kuşağa geliştirerek aktarmıştır. İnsanoğlunun varlığını devam ettirme ve ölümsüzlüğe ulaşma amacının bir sonucu olarak da ölü gömme gelenekleri ve buna bağlı gelişen farklı tipte mezar yapıları ortaya çıkmıştır.

İncelemiş olduğumuz Osmaniye'nin Bahçe İlçesindeki yapılar arasında iki adet Baldeken Türbe bulunmaktadır. Türbelerin mimarisi 14.yy.da çok sık tercih edilen özgün bir uygulamaya şekline sahiptir (Foto.14).

Baldeken formu mezar mimarisi, Roma döneminde yüksek podyum üzerine inşa edilen, bir ya da iki katlı, dört tarafı kemerli ve bu kemerlerin bazen üç ya da dört tarafı açık ve üst örtüsü piramidal külah veya kubbe ile sonlanan anıt mezarlara dayanmaktadır. Baldeken, mezar formu olarak özellikle Roma Çağında görülmesine rağmen daha sonraki kültürlerde ve özellikle İslami dönem mezar anıtlarında sevilerek uygulama alanı bulmuştur.

Mezarın üzerini örten Baldeken, basamak ve rampalarla ulaşılan özel bir tahtın üstüne gölgelik olarak güneşten koruma amaçlı yapılırdı. Baldeken altında bulunan kişinin otokrasisini yükseltici konuma sokarak, kişiyi özel hale getirmekteydi. Seremoniler ve kült uygulamaları altında koruduğu kişiyi özel kılması, Baldekenin kozmik bir anlam kazanmasını da sağlamıştır.

Hem kült özelliği, hem de kullanım amacı göz önüne alınarak çok eski çağlardan itibaren Baldekenin birçok kültürde kutsal sayıldığı ve kullanıldığı anlaşılmaktadır. Türkçe'de Baldeken, İngilizce'de *Canopy* ve Almanca'da ise *Baldachin* olarak geçen kelimenin asıl kökeninin Latince'deki *Baldac* kelimesinden türetilen "*Baldachinus*" kelimesine dayandığı düşünülmektedir. Ancak bu kelime Avrupa diline Orta Çağ'da "*Bagdad*" olarak geçmiştir. Ancak kelimenin kökeni *Baghdadisch*'dir. Bu kelime, günümüzde bir arabanın üzerindeki tente anlamında iken, önceki dönemlerde bir mezar anıtının veya bir altının üzerindeki koruyucu çatı ya da tahtı koruyan gölgelik gibi kullanım görmüş ve ortak isimle anılmıştır. Temelde olasılıkla güneşe karşı koruyucu olarak keşfedilen gölgelik daha sonraları evrensel bir dinsel obje haline gelmiştir. Baldeken temelde gölgelik işlevinde, koruyucu özelliğe sahip olmasından dolayı Baldeken'in farklı kültürlerde ancak, farklı tiplerde aynı amaca hizmet ettiği görülmektedir.

İslam kültüründe Baldeken hem mezar mimarisi içinde hem de dini mimari içinde kendine yer bulmuştur.

Baldeken Anadolu Türk Mimarisinde Selçuklulardan başlayarak Osmanlı Döneminin sonuna kadar türbe mimarisi dışında köşk meşit, minber, ezanlık ve şadırvan gibi yapılarda uygulanmıştır.

Hem dini mimari içinde özellikle mezar mimarisi içinde Baldekenin varlığı, Baldekenin kozmik dinsel anlamının İslam Kültürü için de önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Bahçe ilçesinde yer alan Ağca Beyzade Mehmet Ağa Türbesi ve Fettahoğlu Ağca Bey Türbesi bu formda yapılmış iki örnektir.

3.1. Ağca Beyzade Mehmet Bey Türbesi:

Türbe, Devlet Bahçeli Bulvarı civarında bulunan şehir mezarlığı içinde yer almaktadır. 1858-59 yılında inşa edilen yapı, kare planlı dört kemerli, etrafı açık üzeri kubbe ile örtülü bir plan şemasına sahiptir. Türbenin içerisinde üç kabir bulunmaktadır. Ortada bulunan kabir Ağca Beyzade Mehmet Ağa (Ö.1856)'ya aittir. Sol tarafta yer alan

V. ULUSLARARASI TÜRK SANATI, TARİHİ ve FOLKLORU KONGRESİ/SANAT ETKİNLİKLERİ

kabir Fettahoğlu Ahmet Ağa'ya, sağ tarafındakinin ise Fettahoğlu Yusuf Ağa'ya ait olduğu düşünülmektedir (Foto.15).

Ağca Bey Mehmet Ağa'nın mezar taşındaki kitabenin günümüz Türkçesine aktarılışı:

Kalıcı olan (Allah c.c.)tır.

Dünya Ali gibi yiğit, Zülfikar gibi kılıç gelmedi.

Ey aklı başında olan kişi! Fani dünyaya bak, nice peygamberleri alıp götürdü.

Bin iki yüz yetmiş üç (1856-57) senesinde atasını/ babasını büyük bir ihtimalle şehit eyledi.

Bin iki yüz yetmiş beş (1858-59) yılında mimar getirip, Hatun annesi tamir ettirdi. İki cihanda da şefaataçı olan Ahmet, ya Hz. Muhammed, şefaata eyle. (Burada yatan) ümmetimdir. Maraş'ın nahiyelerinden Bulanık (Bahçe) nahiyesinin, eski hanelerinden olan Ağca Beyoğlu Mehmet Ağa'nın kabridir. Ruhü için Fatıha sene 1273, Tanrının himmeti ile yerin nur doldu. Tarihini İbn-i Ali oğlu Kanber yazdı.

3.2. Fettahoğlu Ağca Bey Türbesi:

Yapı, Mehmet Bey türbesi ile aynı mezarlık içinde yer almaktadır. Kare planlı dört tarafı kemerli, açık üzeri kubbe ile örtülüdür.

Türbenin içerisinde Fettahoğlu Ağca Bey (ö.1816) ve kardeşi Fettahoğlu Ahmet Bey (ö.1816)'in kabirleri bulunmaktadır. Türbenin hemen sağ tarafında Fettahoğlu Küçük Ağca Bey (ö.1854)'in kabri yer almaktadır. Hemen yanında ise mezar taşında herhangi bir bilgi bulunmayan kadın kabri vardır. Bunun Fettahoğlu Ağca Bey'in eşi Rabia Hatun'a (halk arasında İrep) ait olduğu düşünülmektedir (Foto.16).

SONUÇ

Sonuç olarak Ağca Bey Camii, planı, mihrap, minberi ve özgün minaresi ile bir bütünlük gösterir. Ayrıca Baldeken Türbesiyle de Dulkadiroğlu Beyliği dönemi eseri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Enine dikdörtgen planlı olan yapı, restorasyon öncesi tek harimden oluşurken restorasyon çalışmaları sonrasında altı ahşap sütun ile mihrap duvarına paralel iki sahına ayrılmıştır (Foto.17) Son cemaat bölümü ise harime dâhil edilmiştir. Camiye kuzeydeki ahşap iki kanatlı bir kapıdan girilmektedir (Foto.18).

Orijinal şekli tamamen bozulmuş olan caminin tek özgün öğesi minber ve minaresidir. Caminin minaresi onarım esnasında harime dâhil edilerek içeriye çekilmiştir.

Mihrap, güneyde küçük bir niş şeklinde ve alçı üzeri kalemşi süslemeler ile bezeli iken bu süslemelerin restorasyon esnasında orijinal olmadığı düşüncesi ile kapatılmış ve restorasyon aşamasında yerine kesme taş kaplamalı bir mihrap yapılmıştır (Foto.11).

Minber, bölgede pek uygulanmayan bir düzenleme ile karşımıza çıkmaktadır. Mihrap duvarı içine gömülü birkaç basamakla çıkılarak küçük bir balkon şeklinde tasarlanmıştır. Yapılan araştırmalar sonucunda bölgede bu uygulamaya rastlanılmamıştır.

Caminin minaresi kaide, gövde ve petek kısmından oluşur. Kısa gövdeli ve tek şerefelidir. Kısa ve küt şekilde son bulan konikal külahı bölgedeki birçok caminin minaresi ile benzerdir. Gövde sade ve yarıya kadar burmalı olarak tasarlanmıştır. Helezoni yivlerle süslü gövdesi ve şerife altında yer alan zengin mukarnaslar ve rozetler minareye anıtsallık ve hareketlilik kazandırmıştır. Şerife üzerindeki süslemeler ise Memlûklü ve güney etkisi olabileceğini akla getirmektedir.

Minare, gerek form gerekse süslemesi bakımından Dulkadiroğulları beyliğinin mimari ve süslemesini hatırlatmaktadır. Kahramanmaraş'taki Ulu Camii minaresi form

V. ULUSLARARASI TÜRK SANATI, TARİHİ ve FOLKLORU KONGRESİ/SANAT ETKİNLİKLERİ

ve süsleme bakımından benzer olması (Foto.19) bu minarenin de Dulkadirli beyliği eseri olabileceğini akla getirmektedir. Bu yapının da bu tasarımı ile Memluk etkisinde yapılmış olduğu kaynaklarda belirtilmiştir.

Caminin minaresi, kısa gövdeli peteğin etrafını çevreleyen köşk kısmının üzeri Kahramanmaraş'taki Ulu Camii, Şekerli, Haznedarlı ve Hatuniye camilerinin minarelerinde olduğu gibi çinko sacdan bir örtü ile kapatılmıştır. Ayrıca Osmaniye'nin Kadırlı İlçesinde Dulkadirli eseri olan Ala Cami minaresi ile de form açısından benzerdir (Foto.20).

Gaziantep'teki kalenin yakınlarında bulunan Alâuddevle (Ali Dola) Camii, Dulkadirli Beyi Alâuddevle tarafından yaptırılmış olması nedeniyle bu isimle anılmaktadır. Minarenin diğerleriyle birlikte gösterdiği diğer bir ortak özellikte petek kısmının ince ve kısa tutuluşu ile konikal taş külahı sahip olmasıdır. Kahramanmaraş Ulu Cami ve Hatuniye Camii minarelerinde olduğu gibi sonradan eklenen son cemaat yerine hafif çarpık biçimde yerleştirilmiş olan Ağca Bey Camii Minaresi düzgün kesme taştan yüksek bir kaide üzerinde yükselen iki bölümlü gövde ile dikkati çeker. Darendede'deki Dana Bey Camii minaresi de Dulkadirli minareleri içinde daha çok Haznedarlı Camii minaresini hatırlatır. Bahçede'deki Ağca Bey Minaresinin helezonik şekilde süslü gövdesinin benzerlerine Beylikler ve Osmanlı devri camilerinde rastlanmaktadır. Kısmen Edirne Üç Şerefeli (1437-1447), Afyon Gedik Ahmet Paşa (1473) ve İstanbul Burmalı Mescit (1554) ve bazı Manisa camilerinin minareleri ile Ağca Bey Camii minaresi benzer üslup özelliklerini göstermektedir.

Giriş uygulaması bakımından da Kahramanmaraş Ulu cami ve Hatuniye Camisi ile benzerdir.

Bu yapıda dikkati çeken ve orijinal olduğunu düşünüp gördüğümüz iki unsur yapıyı önemli kılmaktadır;

Birincisi, Minarenin Dulkadirli dönemi özelliklerini taşıması,

İkincisi ise, Mihrap duvarına oyulmuş ve merdivenle çıkılan minberinin farklı bir uygulaması ile yapılmış olması, sanki mükepbire gibi yapılmış, yapıyı bölgedeki diğer camilerden ayrı tutmaktadır. Bu uygulama bölgede görmediğimiz bir uygulamadır.

Dulkadiroğulları zamanında yaptırılmış camilerde yapı malzemesi pek sağlam olmadığı halde, minarelerin hemen tamamında düzgün kesme taş kullanılmıştır. Bu nedenle camiler zamanla harap olmuş, onarılmış ya da farklı şekillerde günümüze ulaşırken minareler daha sağlam durumdadır. Türbeler ise Türk mimarisinde farklı zaman diliminde çok az uygulamalarını gördüğümüz ancak beylikler döneminin yeni arayışlar özelliğinden kaynaklanan Baldeken türbe uygulamaları bakımından özgün örneklerdir.

KAYNAKÇA

- Adil Keleş, **Coğrafi Bilgi Sistemleri Kullanarak Osmaniye İli Kültür Varlıkları Veri Tabanının Oluşturulması**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adana, 2009.
- Anonim, "Bahçe Ağca Bey Camii ve Ağca Bey Türbesi", **Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler I**, Ankara,1983,s.53-54.
- Celal Çoğalan, **Her Yönüyle Kahramanmaraş**, İstanbul, 1974.
- Fuat Şancı, **Hatay İlinde Türk Mimarisi I**, (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens. Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara,2006.
- Fusun Tülek, "Osmaniye İli Yüzey Araştırması 2007 Çalışması", **26. Araştırma Sonuçları Toplantısı**, Cilt: I, Ankara, 2008, s.135-140.
- Hamza Gündoğdu, **Dulkadirli Beyliği Mimarisi**, Ankara,1986.
- Hamza Gündoğdu, "Dulkadirli Camii Minareleri", **I. Kahramanmaraş Sempozyumu (6-8 Mayıs 2004)**, C.2, İstanbul, 2005, s.775-785.
- Hamza Gündoğdu, "Kahramanmaraş", T.D.V. İslam Ansiklopedisi, S.XXIV, s.197-200.

V. ULUSLARARASI TÜRK SANATI, TARİHİ ve FOLKLORU KONGRESİ/SANAT ETKİNLİKLERİ

M. Zafer Bayburtluoğlu, "Kahramanmaraş'ta Bir Grup Dulkadiroğlu Yapısı", **VD**, X, 1973, s. 234-250.

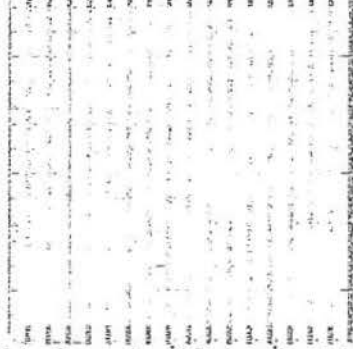
M. H. Yınanç, "Dulkadiriler", **İA**, III, s.654-662.

Mevlüt Eliüşük, **Anadolu'daki Roma Dönemi Baldeken Tipli Mezar Anıtları**, (Selçuk üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya, 2016.

Mustafa Alkan, "Kınık Vakıfları-Sayısal Bir Tasnif ve Tasvir Denemesi", **Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Volume: 314, Summer, 2008, s.1-18.

Semavi Eyice, "Burmali Minare Camii ve Türbesi", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi**, Ankara, Cilt:6, s.445

FOTOGRAFLAR VE ÇİZİMLER

Fotoğraf 1. Osmaniyeli Bahçe İlçesinin Konumu

Fotoğraf 2. Camiden Genel Görünüm

Fotoğraf 3. Ağca Bey Camii Kuzey Cephesi Restorasyon Esnasında Görünümü (VGM Arşivi)

Fotoğraf 4: Ağca Bey Camisi Kitabeleri

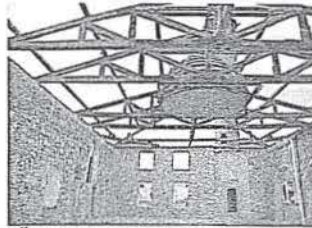
Fotoğraf 5. Fettahoğlu Ağca Bey'in Bulanık (Bahçe) Ayanı Olduğuna Dair Belge (N.Demir Raporu'ndan)

Çizim 1. Bahçe Ağca Bey Camii Planı (H.Gündoğdu'dan)

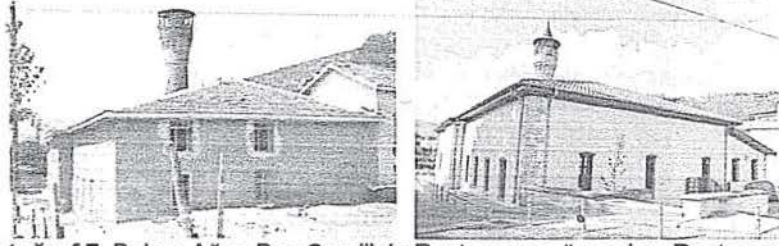

Çizim 2. Bahçe Ağca Bey Camii Planı (Restorasyon sonrası Adana VGM Arşivinden)

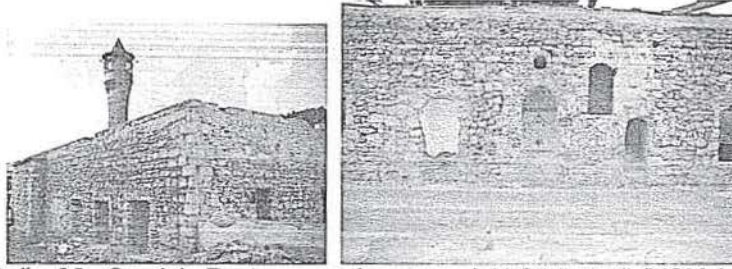

Fotoğraf 6 . Caminin Mihrap Önü Kubbesinin Restorasyon Aşaması Genel Görünümü (Adana VGM Arşivi)

V. ULUSLARARASI TÜRK SANATI, TARİHİ ve FOLKLORU KONGRESİ/SANAT ETKİNLİKLERİ

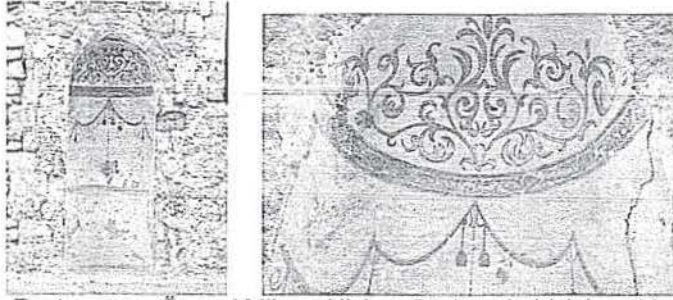

Fotoğraf 7. Bahçe Ağca Bey Camii'nin Restorasyon öncesi ve Restorasyon Sonrasından Genel Görünüm

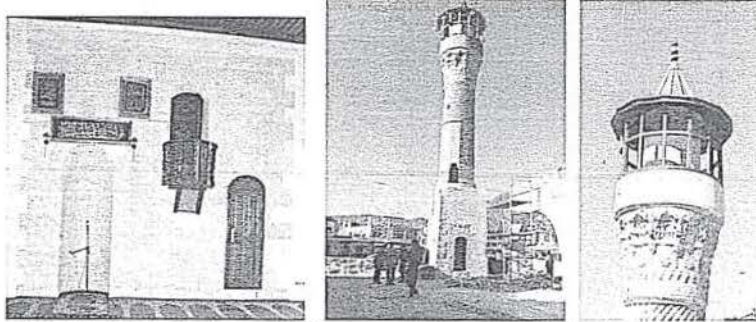

Fotoğraf 8. Caminin Restorasyon Aşamasındaki Görünümü (VGM Arşivi)

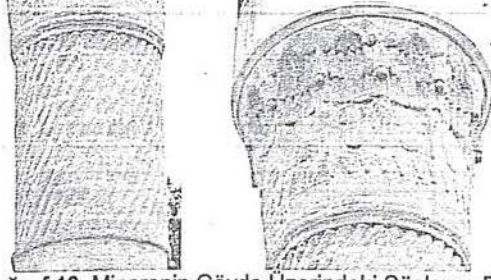
Fotoğraf 9. Ağca Bey Camii Mihrap ve Minberden Restorasyon Aşaması (VGM Arşivi)

Fotoğraf 10. Restorasyon Öncesi Mihrap Nişi ve Süslemeleri (Adana Vgm Arşivinden)

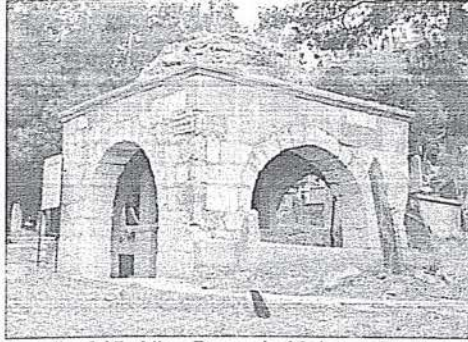
Fotoğraf 11. Restorasyon Sonrası Mihrap ve Minberden Görünüm
Fotoğraf 12. Minarenin Restorasyon Aşamasından Genel Görünüm

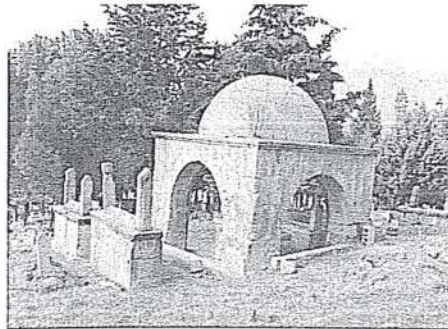
Fotoğraf 13. Minarenin Gövde Üzerindeki Süsleme Detayları

Fotoğraf 14. Ağca Bey ve Ailesine Ait Baldeken Türbeler

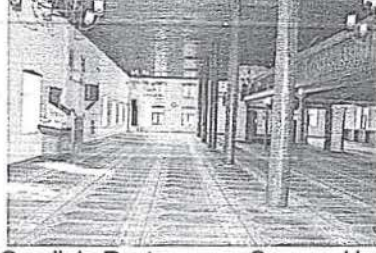
Fotoğraf 15. Ağca Beyzade Mehmet Bey Türbesi

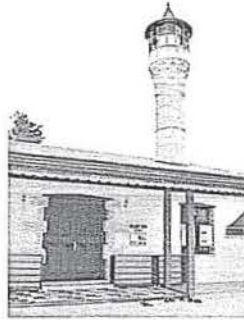
Fotoğraf 16. Fettahoğlu Ağca Bey Türbesi

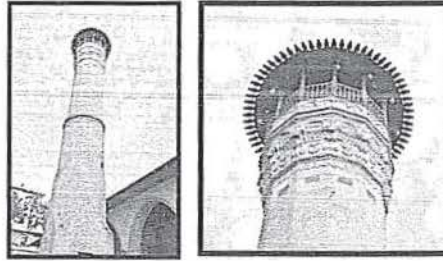
V. ULUSLARARASI TÜRK SANATI, TARİHİ ve FOLKLORU KONGRESİ/SANAT ETKİNLİKLERİ

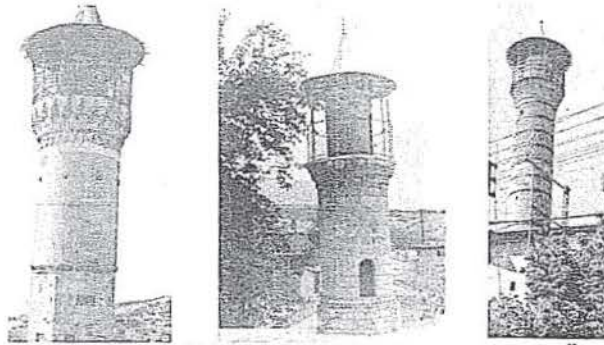
Fotoğraf 17. Ağca Bey Camiinin Restorasyon Sonrası Hariminden Genel Görünüm

Fotoğraf 18. Ağca Bey Caminin Giriş Kapısı

Fotoğraf 19. Kahramanmaraş Ulu Camii Minaresi

Fotoğraf 20. Kahramanmaraş'taki Dulkadirli Dönemi Diğer Minare Örnekleri (Hatuniye, Şekerli ve Haznedarlı Camileri- H.Gündoğdu'dan)